

Til eleven

Læservejledning.

I dette afsnit forklarer vi baggrunden for metoden 'Den naturlige samtale', og vi giver eksempler på, hvordan webstedet kan bruges. Flere steder i artiklen (de understregede ord) er det muligt at klikke sig videre til en nærmere forklaring på et fagudtryk, en ordliste eller øvelser. I øvrigt gør vi opmærksom på, at der på elevsiden er en liste over fagudtryk.

Intersprog.

Al sprogundervisning handler om at få opbygget et intersprog. Der er tale om en aktiv og selvstændig proces. Intersproget er dit eget sprog, dvs. det sprog, du efterhånden opbygger i den sproglige læringsproces. Intersproget ligger mellem modersmålet og fremmedsproget. Det er helt naturligt, at intersproget er fejlfyldt. Som nybegynder har du sikkert prøvet at bøje et uregelmæssigt verbum efter de regelmæssige verbers mønster eller prøvet at lave sætninger med verbet i infinitiv. Det er der intet underligt i. I stedet for at fokusere på fejlene som fejl, bør du betragte dem som udtryk for, at du er i gang med en læringsproces. Man lærer ord og grammatiske regler og prøver det af på omverdenen. Hvis omverdenen reagerer positivt, lejrer det sig. Hvis reaktionen er negativ eller udebliver, prøver man igen. Således opbygger du efterhånden et system, et intersprog. Man kan sammenligne intersproget med en skala, man bevæger sig opad skridt for skridt. Alle, der har lært sig et fremmedsprog, befinder sig på et eller andet trin på intersprogsskalaen. De øvede befinder sig naturligvis højere oppe end nybegynderne, men kun de, der har sproget som modersmål, befinder sig øverst oppe.

Du skal være klar over, at det er dig - og kun dig, der kan bevæge dig op ad intersprogsskalaen. Du skal selv tilegne dig sproget. Læreren kan ikke lære dig at tale et nyt sprog. Læreren fungerer som din hjælper. Han kan træde til med råd og vejledning, hvis du får problemer og går i stå. Der er således tale om et samarbejde.

På samme måde som læreren er din samarbejdspartner, kan dine klassekammerater også være det. *Samtale* fordrer *samarbejde*. I kan således i fællesskab (i grupper og/eller par) oparbejde og til stadighed forbedre jeres intersprog. Et godt samarbejde kræver gode, seriøse samarbejdspartnere. I vil ikke nå lige langt i udviklingen af jeres intersprog, men I kan være gode hjælpere for hinanden.

Nu er spørgsmålet så: Hvorfor bliver ikke alle fejlene efterhånden rettet i det nye sprog? Hvorfor er nogle fejl næsten ikke til at udrydde? En sprogforsker har den teori, at indlæreren opbygger et intersprog, der er i overensstemmelse med hans behov for at beherske det pågældende sprog. Dvs. har han ingen behov, lærer han slet intet, hvis han kan klare sig med det lidt, han kan, vil han ikke fortsætte med at indlære. Hans indlæring (og dermed udviklingen i hans intersprog) vil med andre ord stoppe, når han oplever, at hans behov er opfyldt.

Det kan være svært for en nybegynder blot at kaste sig ud i at sige noget på det fremmede sprog. Man er bange for at komme til at mangle gloser eller at begå grammatiske fejl. Hvis læreren retter for meget, mens man taler, bliver man anspændt og nervøs. Hvis læreren slet ikke retter, bliver man usikker på, om ens sprog er godt nok. Der er tale om en vanskelig

balancegang. Det er dog vigtigt, at du har mod på og lyst til at snakke løs, og at du engagerer dig i til stadighed at forbedre dit intersprog.

Formålet med 'Den naturlige samtale'?

Formålet er dobbelt.

- Du skal som elev have indsigt i din egen læringsproces. Hvordan lærer jeg bedst? Hvordan husker jeg bedst? Hvor er mine svage/stærke sider? Når man bliver klar over sin egen læringsproces, bliver det ny stof ikke blot til terperi og ulidelig udenadslære. Når man oplever, at ens indsats gavner én fagligt, og når man forstår hvorfor, stiger motivationen og lysten til at komme videre.
- Du skal blive god til at indlede og deltage i en samtale på fremmedsproget. Du skal lære nogle tricks til at holde en samtale i gang, selv om du måske mangler en glose, en vending eller lignende. Meningen er, at dit sproglige overskud efterhånden bliver så stort, at du i højere grad kan koncentrere dig om indholdet i det, du siger.

Vi kalder metoden **procesorienteret**. Det betyder, at vi lægger vægt på, at du fokuserer på nogle bestemte elementer i det fremmede sprog, inden du skal til at tale det. Læringen bliver mere effektiv, når du har en grundlæggende forståelse for, hvad det er, du skal lære.

Hvorfor ændre praksis ?

I den traditionelle sprogundervisning arbejder vi, som du jo ved med at læse tekster. Vi indøver grammatik, træner glosser og vendinger, laver mundtlige og skriftlige øvelser, rollespil o.s.v. Vi kender alle den undervisning i mundtlig sprogfærdighed, hvor læreren stiller indholdsspørgsmål til teksten, og eleverne svarer (ofte ved at læse svarene op fra bogen, eller ved at genanvende dele af det stillede spørgsmål). Læreren vil typisk kræve hele sætninger og ikke lade sig nøje med et ja eller nej.

Eksempel:

- *Ved læseren, hvorfor Lizzie har forladt New York?*
- *Nej, læseren ved ikke, hvorfor Lizzie har forladt N.Y.*

Læreren vil naturligt nok træne eleven i at tale i længere sekvenser, men samtalen bliver kunstig, fordi man normalt ikke svarer på den måde. (Det naturlige svar ville her være: "Nej").

Når I arbejder i par eller grupper, skal I normalt præsentere jeres resultater, lave et oplæg eller lignende. Typisk vil du i den situation have et stykke papir eller en OHP-planche med en disposition eller nogle stikord at støtte dig til. Men er det talesprog? Er det ikke snarere talt skriftsprog? Samtale er det i hvert fald ikke.

Man kan sagtens blive dygtig til at sige noget på fremmedsproget med den undervisning, som er skitseret ovenfor. Man taler dog i højere grad **til** sine samtalepartnere end **med** dem, og man kommer til kort, når man står i en ny, uforberedt samtalsituation f.eks. med en person fra det land, hvis sprog man ønsker at lære.

Den metode, du bliver præsenteret for her, bygger på den nyeste forskning inden for læring i fremmedsprog. Det kræver en ekstra indsats især i starten at sætte sig ind i, hvad metoden går ud på, og du skal indarbejde nye arbejdsvaner.

Det er vigtigt at slå fast, at mundtlig sprogfærdighed ikke er noget, der stille og roligt kommer af sig selv, hvis blot man læser fremmedsprogede tekster og genfortæller dem ved hjælp af nogle stikord. At lære et nyt sprog kræver en flittig og vedholdende indsats.

Resultaterne viser sig måske ikke lige med det samme, men du vil opleve, at du selv har en vis indflydelse på, hvor meget du lærer og hvor hurtigt. Metoden lægger op til, at alle arbejder effektivt. Det bliver vanskeligt at være doven og uforberedt og sidde og gemme sig på bageste række.

Hvori består den ny praksis?

Metoden sætter fokus på talesproget og opprioriterer den naturlige *samtale*. Dvs. du bevidstgøres om og trænes i, **hvad** en god samtale er, **hvad** en god samtalepartner er, og **hvilke** teknikker man skal være i besiddelse af for at starte, føre og afslutte en god samtale.

Hvad gør vi konkret?

Vi arbejder i 2 faser, der hver især består af 2 processer:

Fase I:

Den bevidstgørende fase. (I denne fase taler vi dansk.)

- fokus på udvalgte, sproglige fænomener i dansk og fremmedsproget (bevidstgørelse)
- forståelsesorienterede øvelser, (der sikrer, at du forstår de sproglige fænomener, at du kan genkende dem i tekster f.eks.)

Fase II:

Den automatiserende fase. (Nu skal du til at sige noget på det fremmede sprog.)

- bundne, produktive øvelser
- frie, produktive øvelser

Hvis du ønsker en mere udførlig forklaring på, hvori den procesorienterede fremgangsmåde består, kan du klikke **her**.

De tre kompetencer:

Metoden fokuserer især på 3 kompetencer, (færdigheder), som er grundlæggende for at kunne deltage i en naturlig samtale:

1. Den diskursive kompetence (gambitter)
 - Den leksikalske kompetence(gloser)
 - Den strategiske kompetence (kommunikationsstrategier)

Ad 1:

'**Diskursiv kompetence**' er evnen til at åbne, føre og slutte en samtale mellem 2 eller flere personer. Dvs. viden om den struktur, der ligger bag en meningsudveksling mellem afsender(e) og modtager(e). Hvordan blander man sig i talestrømmen? Hvordan skifter man emne? Hvordan viser man sin interesse for de andres udsagn? Med andre ord: hvordan bliver man en god samtalepartner? Her er de såkaldte gambitter uundværlige.

Gambitter.

Gambitter er små ord med stor betydning. Der er ikke tale om egentlige replikker, men snarere nogle tilsyneladende ubetydelige ytringer. De kan evt. blot bestå af lyde som f.eks. "Hm, hm!" Ofte skal de slet ikke oversættes. De er dog meget anvendelige i en naturlig samtale, og iflg. Marianne Rathje fra Dansk Sprognævn "... ville samtaler simpelthen bryde sammen", hvis ikke de var der. Hun nævner telefonsamtaler som et eksempel på, hvor de er åbenlyst uundværlige. Gambitterne har forskellige funktioner. De kan bruges til at regulere samspelet mellem samtalepartnere. Der er f.eks. gambitter til at åbne en samtale, til at vedligeholde en samtale og til at lukke en samtale. Hvis du ønsker at beholde ordet, men har brug for lidt ekstra tid til at komme i tanker om en bestemt glose, kan det være hensigtsmæssigt at kende gambitter som "Hvad var det nu, jeg ville sige...", "Hvad er det nu, det hedder..." . Hvis du ønsker at føre en afsporet samtale tilbage på sporet, kan det være godt at kende: "For at vende tilbage til det, du sagde før...", "Som vi snakkede om lige før....." o.lign. Ønsker du at skifte emne, kan gambitter som "For at snakke om noget helt andet...", "Nej, nu skal du bare høre....." osv. være gavnlige.

I fase I i forløbet (bevidstgørelsesfasen) tager vi udgangspunkt i en **naturlig samtale** på dansk, hvor nogle gambitter på forhånd er blevet understreget. Vi diskuterer deres oversættelse og funktion, og dernæst skal I i grupper eller par selv prøve at finde gambitter i en udvalgt tekst på dansk eller fremmedsproget. Vi har udarbejdet lister over de almindeligste gambitter på dansk og på fremmedsproget, som I kan støtte jer til. Når vi arbejder med gambitter, indøver vi én kategori ad gangen. Du bliver f.eks. bedt om at vælge 2 gambitter til emneskift, som skal være 'dine personlige'. Du skal indøve dem, så det falder dig naturligt at bruge dem. Dernæst følger bundne øvelser med emneskift og endelig frie øvelser med emneskift. Når du er blevet fortrolig med én kategori, kan du gå videre og inddrage den næste. I starten vil det være en god hjælp for dig at have et stykke papir liggende foran dig med 'dine personlige gambitter' på. Efterhånden kan du få flere stykker papir i forskellige farver: blå til 'dialogåbnere', rødt til 'emneskift', gult til 'fastholdelse af taleretten' osv. Den enkelte opbygger efterhånden sit eget system.

Ad 2:

'**Leksikalsk kompetence**' er det aktive og passive ordforråd.

Det aktive ordforråd bruger du, når du taler og skriver. Det passive ordforråd bruger du, når du læser og lytter.

Uden grammatik er det svært at gøre sig forståelig, uden gloser kan man intet sige. Du har garanteret stået i den situation, at din sætning gik i stykker, fordi du manglede en glose. Bevidst og vedholdende **gloseindlæring** er alfa og omega. Gloseindlæring behøver ikke at være kedelig. Du kan kombinere forskellige metoder. Krydsord, farvede papirstumper med den danske glose på den ene side og den fremmedsprogede på den anden side er eksempler på sådanne metoder. Man kan lege med det selv, eller man kan finde på forskellige spil (à la Memory) med samtalepartneren og klassen. Kun fantasien sætter grænser. Der findes også mere professionelle programmer som f.eks. gtPlus, der er et elektronisk glosetræningsprogram, hvor man med forskellige intervaller træner sit ordforråd. Du kan selv indskrive de gloser, du ønsker at lære. I begyndelsen kan det være læreren, der udarbejder gloselister, som du så kan importere i dit eget program.

Emnekort.

Emnekort er en målrettet metode til gloseindlæring. Ud fra de læste tekster vælger I (i par eller grupper) nogle bestemte emner, f.eks. SKOLE, hvortil der udarbejdes emnekort. I brainstormer på SKOLE, hvorved der fremkommer underemner (jf. mind-map), eksempelvis: fag, hjemmearbejde, lærere osv. Denne del af arbejdet kan udmærket foregå på dansk. Dernæst laver grupperne brainstorm på underemnerne. Resultatet af dette arbejde danner basis for nogle emnebestemte gloselister, som I selv udarbejder (I kan evt. få læreren til at tjekke dem). Disse gloser kan nu anvendes som støtte i samtalen om emnet og derefter f.eks. føres ind i gtPlus og trænes hjemme.

Ad 3:

'**Strategisk kompetence**' er evnen til at klare sig ud af et 'problem', der opstår i samtalsløb, f.eks. fordi man har glemt en glose, et navn eller lign. Dvs. evnen til at omskrive, give eksempler, bruge kropssprog etc. Der er tale om problemer, vi alle oplever, også når vi taler vort modersmål. Men det er klart, at problemerne bliver markante, når vi taler et fremmedsprog og kun er i besiddelse af et begrænset ordforråd.

Eksempel:

- *Du kan tro, Peter har fået en smart bil. Det er sådan en slags sportsvogn.*
- *Nej da, det lyder spændende. Hvad mener du med 'en slags sportsvogn'?*
- *Jeg ved faktisk ikke, hvad sådan én hedder. Den er ret flad, og så har den en slags kaleche man kan trække fra, når vejret er godt, så den bliver åben.*
- *Jeg tror, det er en cabriolet, du taler om.*
- *Det skal nok passe. Det ord har jeg aldrig hørt før. Hvordan staver du det?*
- *C-a-b-r-i-o-l-e-t.*
- *Hm hm.*

Det er vigtigt, at du kender forskellige 'tricks', så du ikke behøver at være bange for at gå i stå i en samtale, fordi du ikke kan komme i tanker om en bestemt gløse. Du skal bl.a. trænes i at bruge **overbegreber**. F.eks. kan du blive bedt om at beskrive forskellige genstande uden at nævne direkte, hvad der er tale om. Det er så op til dine kammerater at gætte, hvad du tænker på. På samme måde kan du blive bedt om at give et eksempel på, hvad du mener, eller omformulere det for at tydeliggøre dit budskab, hvis du har brugt ord eller udtryk, som din samtalepartner ikke forstår, eller hvis du har udtrykt dig uklart. Endelig kan du med dit kropssprog og mimik underbygge, hvad du siger. Det er vigtigt, at du lærer at fortsætte med at tale på fremmedsproget uden at slå over i dansk.

Arbejdsgrupper.

Når I i klassen har fået en god fornemmelse for, hvad metoden går ud på, danner I grupper på 3-5 personer. Ofte har du en god fornemmelse for, hvem du arbejder godt sammen med i klassen. Det er vigtigt, at du finder samarbejdspartnere, som har nogenlunde det samme faglige niveau som du selv, og som er indstillede på at yde nogenlunde den samme arbejdsindsats. I kan prøve jer lidt frem i starten, men det er vigtigt at grupperne bliver faste, således at der opnås en god kontinuitet. Med 3 gruppemedlemmer opnås en god dynamik. Der er gode variationsmuligheder: I kan alle tre tale sammen på én gang, to kan tale sammen ad gangen, medens den tredje observerer osv.

Med mere end 3 personer i en gruppe kan det problem opstå, at 'stille elever' ikke får taletid nok. 2 personer er minimum for en samtale. I kan blive nødt til at lave grupper med så få elever, men så bør I tage højde for, hvad der skal ske med parterne, hvis den ene f.eks. er fraværende. Det kan være en god ide at skrive navnene på 3 – 5 klassekammerater, som man ønsker at arbejde sammen med og give sedlen til læreren. Læreren kan så lave grupperne delvist på basis af elevønskerne og f.eks. garantere, at I vil komme i gruppe med mindst én af de valgte kammerater. Således kan I i fællesskab sikre at både kemien og niveauet passer nogenlunde. Der er naturligvis individuelle forskelle fra hold til hold, så man må prøve sig lidt frem.

Differentiering.

Metoden giver glimrende muligheder for differentiering. Hvis du er en fagligt svag elev, kan du have det dårligt med at sidde i en gruppe, hvor de andre er fagligt stærkere, da du føler, at du sinker de andre, og deres forspring hæmmer dig i at tale frit på fremmedsproget. På samme måde kan du, hvis du er en fagligt stærk elev føle, at du spilder tiden med svagere partnere. Hvis du er en uforberedt elev, vil du hurtigt blive en upopulær partner.

I vil ikke alle nå det samme niveau, men I skal i fællesskab arbejde på at blive bedre hver især. Man må prøve sig lidt frem og give mulighed for at grupperne dannes over en vis periode.

Der er meget gode muligheder for at differentiere ved hjælp af IT-undervisningsmaterialer. Ofte er klasserne store, og der er kun lidt tid til den enkelte. Gruppearbejdet og inddragelsen af IT betyder, at I alle kan være aktive samtidig, og læreren vil kunne give dig og din gruppe netop den hjælp, I har brug for på et givet tidspunkt.

Logbog

Det er en god ide at føre en personlig **logbog**. Da I arbejder meget selvstændigt, (ofte ved hjælp af it-materialer og it-baserede opgaver) vil logbogen være værdifuld både for læreren og for dig. Læreren har mulighed for at følge med i din udvikling og vil kunne gribe ind, hvis du arbejder uhensigtsmæssigt. Du vil få en mulighed for at følge udviklingen i din egen læring, og vil således have et godt redskab til at blive bevidst om og arbejde med planlægningen af din fremtidige læring. Du kan f.eks. udfylde en formular hver uge, hver 14.dag, eller hvad I nu bliver enige om. Læreren kan så evt. vælge at holde styr på formularerne i en database (f.eks. Access).

Portfolio

Man kan oprette en fælles klassekonference, hvor I lægger resultaterne af jeres gruppe- eller pararbejde, således at det gavner alle. En anden mulighed er, at I hver for sig har små underkonferencer, hvor I efterhånden kan lægge det materiale, I samler og skaber undervejs. Disse portfolier vil således fokusere på indholdet. De vil kunne benyttes til eksamensforberedelse og evt. til selve eksamen.

En ny lærerrolle.

Med denne metode går vi væk fra den traditionelle, lærerstyrede klasseundervisning. Det betyder, at både elever og lærere tildeles nye roller. Læreren er ikke i centrum, men snarere på sidelinien. Læreren opgave bliver konsulentens: at tilrettelægge forløbet og sørge for at I i grupperne har de optimale rammer for jeres selvstændige arbejde. Ud fra den viden læreren får via logbogen, kan han planlægge på forhånd, hvilke grupper der har brug for en særlig opmærksomhed. Læreren kan f.eks. påtage sig observatørens rolle i en gruppe og således inspirere og/eller støtte alt efter behov. Der er til en vis grad tale om "ansvar for egen læring", men I bliver ikke overladt til jer selv.

Agnete Troensegaard, Skive Gymnasium